

Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ,
КРИМІНАЛІСТИКИ
ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

**Current Problems of Forensic Expertology,
Criminalistics and Criminal Procedure**

**Матеріали II міжнародної
науково-практичної конференції
(Київ, 19 листопада 2020 року)**

**Materials of the II International
Scientific and Practical Conference
(Kyiv, November 19, 2020)**

Київ
Видавництво Ліра-К
2020

А 43 Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу : матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листопада 2020 р.) / за заг. ред. О. Г. Рувіна, Н. В. Нестор; уклад. О. І. Жеребко, В. П. Колонюк, О. О. Садченко, О. В. Юдіна. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. – 676 с.

Видання містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу», що відбулася 19 листопада 2020 року у м. Києві.

Розраховано на працівників судових, правоохоронних органів, установ судової експертизи, викладачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів вищих навчальних закладів.

*Матеріали конференції подаються в авторській редакції.
Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних,
точність викладеного матеріалу покладається на авторів.*

УДК 343.98

ГОНГАЛО С. Й. ГРАФОЛОГІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ МЕТОД ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ У СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧІЙ ЕКСПЕРТИЗІ.....	134
ГРОШЕВА О. Ю. НАУКОВИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ – ВАЖЛИВИЙ ЕТАП РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДИКИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	138
ГУЖИКОВ А. В. ОСОБЛИВОСТІ ФІКСАЦІЇ СТАНУ МОБІЛЬНИХ ТЕЛЕФОНІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	143
ГУМЕНСЬКИЙ О. А., ВАСИЛЕНКО Г. П. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ БОСПРИПАСІВ ДЛЯ СТРЕЛЬЦЬКОЇ ЗБРОЇ.....	146
ГУМЕНСЬКИЙ О. А. ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ Й ПРИРОДА ЕКСПЕРТНИХ ЗАДАЧ.....	150
ДЕМУРА М. І. ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	156
ДРОБИШЕВА О. С., ГАЙДАМАКІНА Д. І., МАЦЮК О. В. ДО ПИТАННЯ ПОЧЕРКОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПИСІВ, ВИКОНАНИХ ІЗ ЗНАЧНИМ РОЗРИВОМ У ЧАСІ.....	160
ДУДА В. Р. СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	165
ДУДЧЕНКО В. А., МЕЛЬНИЧУК Б. Г. ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТИЗИ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ НА БАЗІ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ANDROID.....	169
ДУФЕНЮК О. М. CSI-ЕФЕКТ: ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ СЕРІАЛІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЖАНРУ.....	173
ЄРМОЛЕНКО-КНЯЗЬВА Л. С. ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ.....	178
ЖЕРЕБКО О. І. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ.....	182
ЗАКІНА Т. В., ЗУБАЧ О. І. ЗАСТОСУВАННЯ СИМПЛЕКС-МЕТОДУ ЯК ПІДХОДУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЙНОЇ ЗАДАЧІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КОМІСІЙНИХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ (ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ).....	187
ІВАНЕНКО Г. В., ІВАНОВА С. Б. ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	191
ІВАСИШИН Т. М. ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОССЯ МЕТОДОМ ІНФРАЧЕРВОНОЇ МІКРОСКОПІЇ.....	196
ІСКОНДЯРОВ А. С. ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ПРИ ОГЛЯДІ МІСЦЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ДАНИХ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	199
КАЛІНІНА І. В. РОЛЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ВИЯВЛЕННІ ТА ЗАПОБІГАННІ ТЕХНОГЕННОГО ВПЛИВУ НА ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....	202

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ

LEGAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF CRIMINAL SCIENCE

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ КРИМИНАЛИСТИКИ

Розглянуто причини розвитку криміналістичної науки та підстави формування криміналістичних знань.

Ключові слова: криміналістика, криміналістичні знання, криміналістична наука.

The reasons of development of criminological science and the bases of formation of criminological knowledge are considered.

Key words: criminology, forensic knowledge, forensic science.

Рассмотрены причины развития криминалистической науки и основания формирования криминалистических знаний.

Ключевые слова: криминалистика, криминалистические знания, криминалистическая наука.

Криміналістика виникла у зв'язку з потребами практики, а тому має багатотомову історію становлення, оскільки здавна зустрічаються в законодавчих пам'ятках окремі рекомендації криміналістичного характеру.

Дослідженню суті призначення криміналістики приділяли увагу такі вчені, як В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, С. І. Коновалов, І. І. Котюк, В. С. Кузьмічов, Г. А. Матусовський, С. П. Мітричев, М. В. Салтевський, В. Ю. Шепітько та інші.

Сама ж історія виникнення криміналістичних знань розпочинається з появою перших типів держави та права, коли встановлювались і порушувались певні правила поведінки, звичаї й закони. При виникненні перших порушників законів зумовило потребу у введенні спеціальних правил і методів щодо розкриття та розслідування злочинів, встановлення злочинців. А тому й призначаються певні чиновники, які повинні були розкривати окремі види злочинів, встановлювати істину (наприклад, у Стародавньому Єгипті – чиновники-писці, нубійські негри та ін., у Стародавньому Вавилоні – писці та

судді). Правові документи (Закони царя Хаммурапі, Артхашастра, Книга законів та ін.) містили деякі рекомендації криміналістичного характеру щодо збору, дослідження та оцінки доказів судом, але вони мали окремі, розрізнений характер і були пов'язані з певними присягами, випробуванням вогнем, каліченням та клеймуванням засуджених.

Ще з прадавніх часів для розслідування злочинів та встановлення особи правопорушника застосовувався певний арсенал криміналістичних знань, а також, як засіб доказування, судова експертиза. Проте, активного і системного використання вони набувають з середини – кінця XIX ст.

Криміналістика як самостійна наука бере початок з кінця XIX ст. Засновниками її вважають австрійського професора Г. Гросса (1847-1915) і французького криміналіста А. Бертільона (1853-1914), які зробили великий внесок у створення цієї важливої для правосуддя науки.

Формування криміналістичних знань нерозривно пов'язане з розвитком кримінально-процесуальної науки. Саме у працях процесуалістів порушувалися питання про прийоми збирання, виявлення й дослідження речових доказів, тактику виконання слідчих дій тощо. У Росії одними з перших таких видань були праці П. Раткевича «Зерцало правосуддя» (1805), невідомого автора «Керівництво зі слідчої частини» (1831), М. Орлова «Досвід короткого керівництва для проведення слідства» (1833), Я. Баршева «Підстави карного судочинства стосовно російського карного судочинства» (1841), М. Калайдовича «Вказівки для проведення судового слідства» (1849), Е. Колоколова «Правила й форми проведення слідства, складені за Зводом законів» (1850).

Поштовхом для виникнення криміналістичної науки стала поява у XIX столітті в Німеччині, Франції, Англії, США, інших країнах нового для того часу феномену – організованої злочинності – та нездатність каральних органів протистояти їй. Таким чином, життя саме створило соціальний наказ на систему, яка б об'єднала зусилля правоохоронних органів і науки з метою дати відсіч злочинності нового зразка.

Формування криміналістичних знань здійснювалося в межах процесу, який був притаманний суспільству.

Криміналістичні знання, на думку А. В. Іщенко, використовували для розслідування злочинів ще на ранніх етапах діяльності державних органів. Водночас, як слушно зауважує дослідник, на той час узагалі не було такої системи знань, як криміналістика. Зважаючи на це, під час аналізу ранніх етапів протидії злочинності термін «криміналістичні знання» слід трактувати як знання з різноманітних галузей практики, ремесла, мистецтва та науки, які використовували юристи для виконання завдань правосуддя [1, с. 40–41].

І. О. Возгрін виникнення криміналістичних знань пов'язує зі становленням засобів і методів розкриття злочинів, а саме: «Розшук і викриття винних уже в ті часи потребували не лише наполегливості, винахідливості, рішучості, а й специфічних умінь, які згодом, за багато

століть потому, стануть криміналістичними прийомами, способами й методами запобігання, розкриття та розслідування злочинів» [2, с. 9].

«Криміналістика у своєму розвитку пройшла досить тривалий і складний шлях – від розрізаних знань й емпіричних накопичень, що стосувалися злочинів, їх слідів і процесу розслідування, до комплексу узагальнених науково обґрунтованих знань про ці об'єкти, які детерміновані й перевірені практикою та перебували в певній залежності», саме так розглядає становлення криміналістики та розвиток криміналістичних знань В. В. Тищенко [3, с. 230].

На думку Г. М. Мухіна, етапи та стадії в історії криміналістичної науки пов'язані з: 1) розвитком держави, права, владних структур правопорядку; 2) змінами уявлень про предмет криміналістики; 3) життям структурних підрозділів (кафедр) вишів; 4) появою значущих наукових праць, періодичних видань, підручників з криміналістики; 5) виникненням та історією науково-дослідних установ криміналістики й судових експертиз; 6) науковою діяльністю вчених-криміналістів тощо [4, с. 5].

Періодизацію криміналістики в Україні певним чином пов'язували з історією Радянського Союзу та розвитком експертних закладів. Зокрема, перший її етап – це розвиток криміналістичних знань і створення перших експертних закладів (початок ХХ ст.). Другий етап пов'язаний з відбудовою зруйнованого господарства України в складі колишнього СРСР, запровадженням нової економічної політики (цей етап охоплює й роки Великої Вітчизняної війни). Третій етап розвитку криміналістики розпочався вже після Другої світової війни з відновлення діяльності інститутів науково-судових експертиз [5, с. 42].

Критерієм періодизації криміналістики А. М. Кустов вважає певний соціальний запит, зокрема потребу у використанні спеціальних знань під час розслідування злочинів (до першого етапу розвитку криміналістики); соціальне замовлення держави та суспільства на формування нової галузі наукового знання, головним завданням якої має бути розроблення нових ефективних засобів і методів протидії злочинності (до другого етапу). На цій підставі виокремлено чотири етапи розвитку російської криміналістики: перший етап – передісторія виникнення криміналістики (період з ІХ-ХІ ст. і до середини ХІХ ст.); другий етап – 1864-1930 рр.; третій етап – 1930-2000 рр.; четвертий етап – з 2001 рр. й донині [6, с. 30].

Надання криміналістиці юридичного статусу дозволило визначитися з її місцем у загальнонауковій класифікації як суспільної науки, а в середовищі правознавства – як спеціальної юридичної науки. Вирішення цього завдання вплинуло на сприйняття криміналістики як суто технічної або переважно технічної дисципліни (хоча уявлення про призначення технічних наук здебільшого відрізняється від призначення суспільних). Отже, визначеність з класифікаційним статусом криміналістики стала значним досягненням, спираючись на яке вже можна було говорити про плідну роботу в галузі розробки методологічних засад науки. Завдяки

цьому поступово створювалася основа для побудови загальної теорії криміналістики [7, с. 15].

На думку С. П. Мітричева, криміналістика є наукою про розкриття та розслідування злочинів, головне завдання якої полягає в тому, щоб шляхом вивчення та узагальнення слідчої, судової, експертної практики й активного використання даних природничих і технічних наук розробляти найбільш досконалі прийоми й методи розкриття та розслідування злочинів. Автор додає до цього визначення ще й розробку наукових методів запобігання злочинам. При цьому наголошується, що в боротьбі зі злочинністю головним є саме запобігання злочинам, в основі якого лежить виховання людини [8, с. 3].

С. А. Голунський назвав криміналістику наукою про розслідування злочинів з метою їх розкриття та запобігання їм. Завдання криміналістики він вбачав у розширенні наукових основ розслідування за допомогою втілення у слідчу практику наукових методів розслідування. Це, на його думку, сприяє зміцненню законності у діяльності органів дізнання, слідства та суду [9, с. 5]. О. М. Васильєв підкреслював, що спеціальні засоби криміналістики покликані надавати ефективну допомогу в розкритті та розслідуванні злочинів, а також у запобіганні їм [10, с. 4].

Початок 90-х років ХХ ст. можна вважати новим етапом розвитку науки криміналістики. Основні національні школи криміналістики, які сформувалися за той час, продовжували розвиватися вже у межах відповідних суверенних держав. Спільна історія виникнення та розвитку цих національних шкіл сприяє тісним взаємозв'язкам та науковому обміну здобутками [7, с. 18].

На сьогодні в Україні працюють відомі криміналісти Ю. П. Аленін, Т. В. Варфоломєєва, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Г. Лукашевич та інші. Українські вчені-криміналісти вивчають питання щодо призначення криміналістики. Н. І. Клименко вважає, що цілі та завдання криміналістики визначаються її соціальною функцією. Головна мета криміналістики визначається її функцією, яка полягає у вдосконаленні розкриття, розслідування злочинів та запобігання їм.

Вона досягається шляхом розв'язання її загальних та конкретних завдань. Загальні завдання є відображенням особливостей розвитку, формулюються для криміналістики в цілому. Часткові завдання ставляться для окремих галузей, часткових теорій, теоретичних конструкцій. Конкретні завдання відображають тенденції розвитку криміналістичних знань [11, с. 61-65].

Отже, ми можемо беззаперечно зробити висновок, що криміналістика виникла у зв'язку з потребами практики, а формування криміналістичних знань нерозривно пов'язане з розвитком кримінально-процесуальної науки.

Перелік посилань

1. *Иценко А. В.* Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень : моногр.; за ред. І. П. Красюка. Київ, 2003. 359 с.

2. Возгрин И. А. Введение в криминалистику: история, основы теории, библиография. Санкт-Петербург, 2003. 475 с.

3. Тищенко В. В. Система криминалистики: история и современное состояние. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2009. Т. 7. С. 230-238.

4. Мухин Г. Н. История становления и развития криминалистики. Дискуссионные вопросы определения предмета и системы криминалистики: лекция. Минск, 2011. 67 с.

5. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підруч. Київ, 2008. 588 с.

6. Кустов А. М. История российской криминалистики: первый этап возникновения и развития. *Проблемы местного самоуправления*. 2008. № 4. С. 29-42.

7. Одерій О. В., Павлов С. В. Розвиток наукових уявлень про завдання криміналістики. *Криміналістичний вісник*. 2011. № 1. С. 13-21.

8. *Криминалистика*: учеб. Москва, 1966. 608 с.

9. *Криминалистика*: учеб. / отв. ред. С. А. Голунский. Москва, 1959. 512 с.

10. *Криминалистика*: учеб. / отв. ред. А. Н. Васильев. Москва, 1963. 620 с.

11. Клименко Н. И. Криминалистика как наука. Київ, 1997. 148 с.

УДК 343.98

Жеребко Олександр Іванович

кандидат юридичних наук,

завідувач відділу

*нормативно-методичної діяльності та стандартизації
лабораторії організації наукової, методичної діяльності,
нормативного забезпечення та міжнародного співробітництва*

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

CRIMINAL CHARACTERISTICS OF CRIMES COMMITTED BY ORGANIZED CRIMINAL GROUPS

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СОВЕРШЕННЫХ ОРГАНИЗОВАННЫМИ ПРЕСТУПНЫМИ ГРУППАМИ

Розглядається криміналістична характеристика злочинів, вчинених організованими злочинними групами. Розкривається проблема розслідування певних видів злочинів та притягнення до відповідальності не тільки виконавців, але й організаторів цих груп.

Ключові слова: злочин, злочинне угруповання, криміналіст, слідоутворення, слідова картина.